

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 22.7.2014 r.
COM(2014) 477 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie

1. WPROWADZENIE: DZIEDZICTWO KULTUROWE w PLANIE DZIAŁANIA UE

1.1. Zasoby dla wszystkich, odpowiedzialność dla wszystkich

Europejskie dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne, jest naszym wspólnym bogactwem – spuścizną pozostawioną nam przez poprzednie pokolenia Europejczyków oraz tym, co my pozostawimy przyszłym pokoleniom. Jest ono niezastąpioną kopalnią wiedzy i cennym potencjałem dla wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i spójności społecznej. Ubogaca życie setek milionów osób i stanowi źródło inspiracji dla myślicieli i artystów oraz bodziec dla europejskiego sektora kultury i sektora kreatywnego. Nasze dziedzictwo kulturowe i sposób, w jaki je zachowujemy i podkreślamy jego wartość, w znacznym stopniu warunkuje znaczenie Europy na świecie oraz jej atrakcyjność jako obszaru zamieszkania, zatrudnienia i miejsca do zwiedzania.

Dziedzictwo kulturowe jest wspólnym zasobem, wspólnym dobrem. Podobnie jak inne tego rodzaju dobra może być ono narażone na nadmierną eksploatację i niedofinansowanie, a w rezultacie na zaniedbanie, zniszczenie, a czasem zapomnienie. Dlatego też dbałość o dziedzictwo europejskie jest naszym wspólnym obowiązkiem. Chociaż ochrona tego dziedzictwa leży przede wszystkim w gestii władz krajowych, regionalnych i lokalnych, Unia Europejska również ma do wykonania zadania określone w traktatach UE oraz podyktowane zasadą pomocniczości.

Zgodnie z postanowieniami preambuły Traktatu o Unii Europejskiej sygnatariusze są „inspirowani kulturowym, religijnym i humanistycznym dziedzictwem Europy”. W art. 3 ust. 3 zobowiązuje się Unię Europejską do czuwania „nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy”. Artykuł 167 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) stanowi, co następuje: „Unia przyczynia się do rozkwitu kultur Państw Członkowskich, w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, równocześnie podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego”. W TFUE uznaje się również szczególną rolę dziedzictwa w dążeniu do zachowania różnorodności kulturowej, a także potrzebę zapewnienia jego ochrony na jednolitym rynku¹.

¹ W art. 36 TFUE dopuszcza się stosowanie zakazów lub ograniczeń przywozowych, wywozowych lub tranzytowych, uzasadnionych względami ochrony narodowych dóbr kultury o wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej. Dyrektywa 93/7/EWG w sprawie zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego została przyjęta na mocy art. 114 TFUE, aby zapewnić zwrot dóbr kultury, które są sklasyfikowane jako „narodowe dobra kultury” w rozumieniu art. 36 TFUE. Dyrektywa 93/7/EWG została przekształcona dyrektywą 2014/60/UE. Rozporządzenie Rady (WE) nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury zawiera przepisy, które mają zagwarantować, że wywóz dóbr kultury jest objęty jednolitą kontrolą na granicach zewnętrznych UE. Zgodnie z art. 107 ust. 3 lit. d) TFUE pomoc przeznaczona na wspieranie kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego może zostać uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym, o ile nie zmienia ona warunków wymiany handlowej i konkurencji w Unii w zakresie sprzecznym ze wspólnym interesem.

Od momentu przyjęcia w 2007 r. Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata² dziedzictwo kulturowe stanowi kwestię priorytetową w planach działań Rady dotyczących kultury, a dzięki otwartej metodzie koordynacji osiągnięto postępy we współpracy na szczeblu europejskim³. Stopniowo rośnie zainteresowanie polityczne na szczeblu UE — zainteresowane podmioty w obszarze kultury i dziedzictwa podkreśliły niedawno w deklaracji „Nowa narracja dla Europy”, co następuje⁴: „Europa jako byt polityczny musi pielęgnować wartości dziedzictwa kultury [...]. Dziedzictwo kulturowe świadczy o tym, co stanowiło od wieków istotę tożsamości Europejczyka. Tym samym, stało się ono potężnym źródłem poczucia przynależności i wspólnoty, jaka łączy obywateli Unii Europejskiej”.

Konflikt między obowiązkami krajowymi i działaniami UE nie istnieje: dziedzictwo jest zawsze zarówno lokalne, jak i europejskie. Zostało ono ukształtowane na przestrzeni wieków, na terytoriach wielu narodów i przez różne społeczności. Na dziedzictwo kulturowe składają się lokalne historie, które *łącznie* tworzą historię Europy.

Niniejszy komunikat został sporządzony w oparciu o wieloletni dialog z przedstawicielami prezydencji UE i zainteresowanymi stronami⁵ i stanowi odpowiedź na tegoroczne wezwanie Rady skierowane do Komisji, by „przeanalizowała gospodarczy i społeczny wpływ dziedzictwa kulturowego w UE oraz wzięła udział w opracowaniu strategicznego podejścia do dziedzictwa kulturowego”⁶. Komunikat zawiera analizę dostępnych informacji dotyczących gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego oraz planów działań mających na celu poprawę dowodów stanowiących podstawę polityki dotyczącej dziedzictwa (sekcja 1.2), a także analizę wyzwań i możliwości w sektorze dziedzictwa (sekcja 1.3).

Zgodnie z celami Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata w niniejszym komunikacie przedstawiono podejście UE do dziedzictwa kulturowego w różnych obszarach polityki (sekcja 2). Przedstawiono w nim również dostępne narzędzia europejskie, uzupełniające programy krajowe i regionalne, które mają pomagać w ochronie i ugruntowaniu swoistej i społecznej wartości dziedzictwa (sekcja 2.1), zwiększać jego wkład we wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy (sekcja 2.2) oraz przyczyniać się do rozwijania jego potencjału dla dyplomacji publicznej UE (sekcja 2.3).

Wreszcie, w komunikacie opisano dostępne środki mające na celu zacieśnienie współpracy politycznej na różnych szczeblach oraz projekty opracowywane na potrzeby wsparcia nowych modeli zarządzania dziedzictwem (sekcja 3 i 4).

Celem ogólnym jest udzielenie państwom członkowskim i zainteresowanym stronom pomocy w jak najlepszym wykorzystaniu znacznego wsparcia na rzecz dziedzictwa zapewnianego poprzez instrumenty UE, dokonaniu postępów w kierunku bardziej zintegrowanego podejścia

² COM(2007)242 final oraz rezolucja Rady z dnia 16 listopada 2007 r. dotycząca europejskiego planu działania na rzecz kultury.

³ ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/european-coop_en.htm

⁴ ec.europa.eu/debate-future-europe/new-narrative/pdf/declaration_pl.pdf

⁵ W pracy nad niniejszym dokumentem skorzystano z wyników działań prowadzonych podczas kolejnych prezydencji UE przez grupę analityczną „Unia Europejska i dziedzictwo kulturowe”, poczynając od deklaracji z Brugii przyjętej podczas belgijskiej prezydencji w 2010 r. (www.culture-dev.eu/pdf/fr/DeclarationofBrugesEN.pdf) poprzez działania kontynuowane w trakcie prezydencji litewskiej w 2013 r. i greckiej w 2014 r. Istotny wkład wniosły również europejskie forum szefów narodowych agencji ds. dziedzictwa (European Heritage Heads Forum), europejskie forum prawne dziedzictwa europejskiego (European Heritage Legal Forum), jak również nieformalna platforma europejska zajmująca się kwestiami dziedzictwa (European Heritage Alliance 3.3).

⁶ Konkluzje Rady w sprawie dziedzictwa kulturowego jako strategicznego zasobu zrównoważonej Europy przyjęte w dniu 21 maja 2014 r.: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=PL&f=ST%209129%202014%20INIT>

na szczeblu krajowym i UE, co w rezultacie ma uczynić z Europy laboratorium innowacji opartych na dziedzictwie⁷.

1.2. Niedoceniany wkład we wzrost gospodarczy i spójność społeczną

Dziedzictwo ma różne wymiary: kulturowy, fizyczny, cyfrowy, środowiskowy, ludzki i społeczny. Wartość samego dziedzictwa kulturowego i jego wartość ekonomiczna stanowią funkcję tych różnych wymiarów i przepływu powiązanych usług. W ostatnim czasie gospodarcza wartość dziedzictwa kulturowego stała się obiektem badań⁸, jednak wciąż dostępne są tylko niepełne dane szacunkowe dotyczące znaczenia tego aspektu.

W szczególności brakuje danych dotyczących całej UE; z badań sektorowych i badań przeprowadzonych dla poszczególnych państw wynika jednak, że sektor dziedzictwa kulturowego dostarcza znacznego wkładu gospodarczego. Według danych Europejskiej Federacji Przemysłu Budowlanego udział prac renowacyjnych i konserwatorskich w 2013 r. wyniósł 27,5 % wartości europejskiego przemysłu budowlanego⁹. We Francji w 2011 roku sektor dziedzictwa kulturowego przyniósł 8,1 mld euro zysku¹⁰, a badania przeprowadzone przez Zjednoczone Królestwo pokazały, że obiekty zabytkowe mogą zapewnić wysoki zwrot z inwestycji: każdy zainwestowany funt generuje dodatkową działalność gospodarczą o wartości 1,60 funta w skali dziesięciu lat¹¹.

Dziedzictwo zapewnia efekt mnożnikowy w innych sektorach gospodarczych. I tak udział turystyki w PKB UE szacuje się na 415 mld euro¹², a 3,4 mln firm turystycznych zapewniają 15,2 mln miejsc pracy, z których wiele jest bezpośrednio lub pośrednio powiązanych z dziedzictwem kulturowym¹³. 27 % podróżnych w UE podaje, że dziedzictwo kulturowe stanowi kluczowy czynnik przy wyborze ich celu podróży. W 2013 r. 52 % mieszkańców UE zwiedziło w swoich krajach co najmniej jeden obiekt zabytkowy, a 37 % muzeum lub galerię, natomiast 19 % zwiedziło obiekt zabytkowy w innym państwie UE¹⁴. Dlatego też dziedzictwo może pomagać miastom i regionom wypromować się oraz przyciągnąć talenty i turystów.

Dodatkową wartość w sektorze dziedzictwa kulturowego generuje technologia: cyfrowy materiał dotyczący dziedzictwa kulturowego może być wykorzystywany do poszerzania wiedzy zwiedzających, tworzenia treści edukacyjnych, dokumentacji, aplikacji i gier dla turystów.

Dziedzictwo kulturowe ma ogromny potencjał w promowaniu spójności społecznej i integracji poprzez rewitalizację zaniedbanych obszarów, tworzenie miejsc pracy powiązanych z lokalną specyfiką oraz propagowanie wspólnej wiedzy i poczucia wspólnoty. Sektor dziedzictwa kulturowego zapewnia znaczące możliwości w zakresie edukacji

⁷ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

⁸ www.eenc.info/news/the-social-and-economic-value-of-cultural-heritage-literature-review

⁹ www.fiec.eu/en/library-619/key-figures.aspx

¹⁰ www.economie.gouv.fr/files/03-rapport-igf-igac-culture-economie.pdf

¹¹ hc.english-heritage.org.uk/content/pub/HC-Eng-2010

¹² www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/european_union2014.pdf; zgodnie z referencyjnym kursem walutowym EBC kurs dolara amerykańskiego do euro wynosił 1,3281 w 2013 r.

¹³ epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_industries_-_economic_analysis

¹⁴ Badanie Eurobarometru na temat stosunku Europejczyków do turystyki ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_328_en.pdf EUROBAROMETER

i wolontariatu, zarówno dla młodych, jak i starszych osób, a także przyczynia się do budowania dialogu międzykulturowego i -pokoleniowego¹⁵.

Aby zwiększyć świadomość na temat aktualnego i potencjalnego znaczenia dziedzictwa w kształtowaniu polityki, należy poprawić jakość usystematyzowanych danych dotyczących gospodarczego i społecznego wpływu przedmiotowego sektora. Przyczyni się do tego realizacja projektu „**W Europie dziedzictwo kulturowe się liczy: opracowanie europejskiego wskaźnika wartości dziedzictwa kulturowego**” („**Cultural Heritage Counts for Europe Towards an European Index for Valuing Cultural Heritage**”), finansowanego w ramach programu UE „Kultura” i uruchomionego w 2013 r. W trakcie wdrażania tego projektu zostaną zgromadzone i przeanalizowane dostępne badania i dane z całej UE dotyczące wpływu dziedzictwa kulturowego na społeczeństwo i gospodarkę. Wyniki mają zostać przedstawione w połowie 2015 r. Eurostat rozpoczął opracowywanie statystyk europejskich dotyczących kultury w bardziej ogólnym ujęciu (które będą regularnie przedstawiane), których wyniki mają być dostępne w 2015 r.

1.3. Sektor w trakcie transformacji: dziedzictwo jako źródło innowacji społecznych na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu

Stawienie czoła wyzwaniom

Sektor dziedzictwa kulturowego znajduje się na rozdrożu.

Maleją środki publiczne, podobnie jak spada uczestnictwo w tradycyjnych działaniach kulturowych¹⁶.

Z powodu takich procesów jak urbanizacja, globalizacja i zmiany technologiczne coraz bardziej różnicuje się grupa potencjalnych odbiorców.

Większy napływ turystów ma dobre i złe strony: generuje wzrost przychodów, ale również ma negatywny wpływ na środowisko i zabytki.

Digitalizacja i dostępność treści kulturowych w internecie prowadzą do zachwiania tradycyjnych modeli, wpływają na zmianę łańcuchów wartości i zmuszają do opracowania nowych strategii dotyczących naszego dziedzictwa kulturowego i artystycznego.

Przemyt dzieł sztuki pozostaje poważnym problemem, wymagającym działań na szczeblu europejskim i międzynarodowym.

Globalne ocieplenie i zmiana klimatu, w szczególności wzrastający poziom wód w morzach oraz coraz większa częstotliwość występowania ekstremalnych zdarzeń meteorologicznych, stanowią potencjalne zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego.

Należy zaradzić wszystkim tym wyzwaniom, aby zapewnić trwałość europejskiego dziedzictwa kulturowego.

W sektorze dziedzictwa konieczne jest również dostosowanie modeli zarządzania i modeli biznesowych oraz rozwijanie nowych kompetencji zawodowych; współpraca z organami władz nie może ograniczać się do pojedynczych odrębnych działań, lecz polegać na włączeniu inicjatyw w zakresie podkreślenia wartości dziedzictwa i zachowania go do szerzej

¹⁵

www.europanostra.org/UPLOADS/FILS/Amsterdam_declaration_as%20adopted%20by%20GA_11062011.pdf

¹⁶ Raport specjalny Eurobarometru nr 399 z 2013 r. na temat dostępu do kultury i udziału w powiązanej z nią działalności: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf

zakrojonych i długoterminowych planów rozwoju. Należy również dokładniej przeanalizować kwestię zaangażowania prywatnych zainteresowanych stron poprzez tworzenie partnerstw publiczno-prywatnych.

Oczywiste jest, że wiele polityk publicznych ma wpływ na dziedzictwo kulturowe, a to z kolei powoduje wiele skutków w innych obszarach polityki. Dlatego też potrzebne jest bardziej zintegrowane podejście do zachowania i promowania dziedzictwa oraz uwydatniania jego wartości, aby uwzględnić jego wieloraki wkład w realizację celów społecznych i gospodarczych, jak również jego wpływ na inne dziedziny polityki publicznej.

Wykorzystanie szans

Rozpoczął się już proces zmian funkcjonowania sektora dziedzictwa kulturowego tak, aby możliwe było stawienie czoła nowym wyzwaniom.

Działania w zakresie ochrony są w coraz większej mierze ukierunkowywane na zachowanie i podkreślenie walorów całości krajobrazu kulturowego niż odrębnego obiektu, a także coraz bardziej koncentrują się na człowieku. Stare podejścia do ochrony dziedzictwa polegały na izolowaniu go od życia codziennego. Natomiast nowe podejścia skupiają się na tym, by uczynić z niego integralny element lokalnych społeczności. Obiekty zyskują nową rolę i znaczenie odpowiadające współczesnym potrzebom i zagadnieniom.

Digitalizacja i dostępność treści w internecie umożliwiają bezprecedensowe formy rozbudzania zainteresowania i przyczyniają się do powstawania nowych źródeł przychodów. Narzędzia e-uczenia się zapewniają szerszy dostęp do treści kulturowych w domach, szkołach i na uniwersytetach, a także umożliwiają tworzenie treści, ich ponowne wykorzystywanie i rozszerzanie, co prowadzi do zwiększenia wartości zasobów kulturowych.

Obiekty należące do dziedzictwa, stając się przestrzeniami publicznymi generującymi korzyści dla społeczeństwa i środowiska, sprawiają, że miasta i regiony, w których są usytuowane, stają się siłą napędową działalności gospodarczej, ośrodkami wiedzy, centrami kreatywności i kultury, miejscami interakcji społeczności i integracji społecznej. Krótko mówiąc, generują one innowacje i wnoszą wkład w inteligentny, trwały wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu zgodnie z celami strategii „Europa 2020”.

Rozwijają się także muzea i archiwa, w tym poprzez digitalizację kolekcji, łączenie ich w otwarte sieci oraz udostępnianie w większym stopniu odbiorcom (przy czym część dziedzictwa w formie cyfrowej dostępna w internecie nadal pozostaje niewielka ze względu na środki, jakich wymaga digitalizacja, a w mniejszym stopniu na kwestie związane z udostępnianiem praw autorskich)¹⁷.

Muzea są coraz bardziej ukierunkowywane na kontekst społeczny, ludzi i historie, na przykład poprzez przedstawianie opowieści o dziejach dziedzictwa kulturowego, w których indywidualne historie członków społeczeństwa przeplatają się z interpretacją większych wydarzeń historycznych. Stawiają zwiedzających na równi z kolekcjami, tj. w centrum ich działalności, nie unikają analizowania drażliwych i trudnych kwestii oraz podejmują współczesne zagadnienia dotyczące bardziej zróżnicowanej grupy odbiorców.

Miasta i wsie o znaczeniu historycznym stawiają czoła najbardziej złożonym problemom, jeżeli chodzi o zachowanie istoty europejskiej tożsamości, przy jednoczesnym generowaniu trwałego wzrostu gospodarczego i tworzeniu stałych miejsc pracy. Pokazują jednak również, że mądre zarządzanie dziedzictwem może być skuteczne i zrównoważone, na przykład dzięki ponownemu wykorzystywaniu zabytkowych budynków w sposób efektywny energetycznie oraz propagowaniu bardziej ekologicznego transportu i turystyki kulturowej. Dzięki

¹⁷

www.enumerate.eu/fileadmin/ENUMERATE/documents/ENUMERATE-Digitisation-Survey-2014.pdf

atrakcyjności otoczenia miejskiego i naturalnego w miejscach należących do dziedzictwa kulturowego często działają klastry z sektora kultury i sektora kreatywnego. Znaczna część europejskiego dziedzictwa kulturowego jest usytuowana na obszarach wiejskich i oddalonych, często jest wkomponowana w przyrodę. Innowacyjne formy zarządzania ukierunkowanego na społeczność lokalną mogą znacznie zwiększyć gospodarczy i społeczny potencjał tych obszarów.

2. W KIERUNKU ZINTEGROWANEGO PODEJŚCIA DO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Dziedzictwo kulturowe stanowi główny punkt Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata, ponieważ wnosi istotny wkład w realizację wszystkich trzech określonych w niej celów:

- *propagowanie różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowego* – dziedzictwo odgrywa kluczową rolę ze względu na jego swoistą wartość i znaczenie społeczne;
- *propagowanie kultury w celu pobudzania kreatywności* – dziedzictwo kulturowe przyczynia się do rozwoju kreatywności ze względu na swój bezpośredni i pośredni potencjał gospodarczy, w tym ze względu na to, że może stanowić podstawę działalności sektora kultury i sektora kreatywnego oraz inspirować artystów i myślicieli;
- *propagowanie kultury jako istotnego elementu międzynarodowego wymiaru Unii* – europejska wiedza specjalistyczna w dziedzinie dziedzictwa kulturowego jest bardzo ceniona na arenie międzynarodowej.

Wprowadzenie działań w dziedzinie konserwacji, odnowy, dostępności i wykorzystania dziedzictwa kulturowego należą do obowiązków władz krajowych i lokalnych, to jednak kwestie związane z tym dziedzictwem są bezpośrednio uwzględnione w wielu obszarach polityki UE, dotyczących m.in. kultury, ochrony środowiska, badań i innowacji, edukacji, polityki regionalnej i współpracy organów celnych.

Na potrzeby wdrażania Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata opracowano serię unowocześnionych instrumentów UE – począwszy od programu „Kreatywna Europa” i „Horyzont 2020” – które muszą być bardziej znane i wykorzystywane. UE wspiera główne wspólne działania w zakresie konserwacji (na przykład Panteonu i wykopalisk w Pompejach), finansuje najnowocześniejsze badania oraz uczestniczy w opracowywaniu nowych, bardziej otwartych sposobów przedstawiania dziedzictwa europejskiego. Wnosi również wkład w szerzenie o nim wiedzy, przyznając nagrody i podejmując inne inicjatywy, często we współpracy z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego¹⁸.

Aby wzmocnić pozycję Europy w obszarze zachowania, odnowy i uwydatniania wartości dziedzictwa kulturowego, należy:

- wspierać modernizację sektora dziedzictwa kulturowego, poszerzać wiedzę i wzbudzać zainteresowanie nowych odbiorców;
- stosować strategiczne podejście w zakresie badań i innowacji, dzielenia się wiedzą i inteligentnej specjalizacji;

¹⁸ Europejski Bank Inwestycyjny, we współpracy z Europa Nostra, również wspiera ochronę siedmiu wybieranych co roku najbardziej zagrożonych obiektów w Europie: www.europanostra.org/7-most-endangered

- korzystać z możliwości zapewnianych przez digitalizację; dotrzeć do nowych grup odbiorców, a w szczególności młodych ludzi;
- określić kompetencje, na jakie istnieje zapotrzebowanie, i ulepszyć szkolenie pracowników zajmujących się dziedzictwem; oraz
- kontynuować tworzenie koncepcji i modeli zarządzania w większym stopniu opartych na uczestnictwie, które są lepiej dostosowane do sytuacji panującej we współczesnej Europie (większe zaangażowanie przedstawicieli sektora prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego).

Aby osiągnąć te cele, europejski sektor dziedzictwa potrzebuje większych możliwości w zakresie tworzenia sieci kontaktów na szerszą skalę i partnerskiego uczenia się w poszczególnych państwach członkowskich i między nimi.

2.1. Zwiększanie swoistej i społecznej wartości dziedzictwa kulturowego w celu propagowania różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowego

Badania i innowacje

Łączenie zasobów na potrzeby stosowania najnowszych technologii i stymulowania prac nad nowymi metodami naukowymi może się znacznie przyczynić do zrozumienia, zachowania i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. UE od dawna wspiera badania w obszarze dziedzictwa kulturowego poprzez swoje ramowe programy badawcze, propagując wybitne osiągnięcia UE na tym polu.

W ramach **Siódmego programu ramowego w zakresie badań naukowych i rozwoju technologicznego** zainwestowano około 100 mln euro w realizację projektów dotyczących kluczowych aspektów ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz zwiększenia jego potencjału, a także m.in. interakcji kulturowych, muzeów, tożsamości i różnorodności językowej, krajobrazów kulturowych i specjalistycznej infrastruktury badawczej.

Inicjatywa w zakresie wspólnego planowania „Dziedzictwo kulturowe a zmiany globalne” jest innowacyjną i opartą na współpracy inicjatywą badawczą, która ma na celu usprawnienie i koordynowanie krajowych programów badawczych, by umożliwić wydajniejsze i skuteczniejsze stosowanie ograniczonych zasobów finansowych, wykorzystywanie synergii i unikanie powielania działań¹⁹.

Program „**Horyzont 2020**” jest nowym programem ramowym w zakresie badań naukowych i innowacji, na który przeznaczono około 80 mld euro w latach 2014–2020. Program ten, dzięki wspieraniu współpracy między badaczami w wielu różnych dziedzinach, przyczyni się do ugruntowania pozycji Europy w obszarze zachowania i odnowy dziedzictwa kulturowego oraz uwytęrażenia jego wartości. Możliwości w zakresie badań i innowacji związanych z dziedzictwem zostaną zapewnione w ramach trzech filarów programu: „Doskonała baza naukowa”, „Wiodąca pozycja w przemyśle” i „Wyzwania społeczne”. UE będzie wspierać stosowanie najnowocześniejszych technologii ochrony dziedzictwa, tworzenie koncepcji interpretacji wydarzeń z przeszłości uwzględniających szerszą gamę zagadnień oraz nowe metody upowszechniania informacji i udostępniania wiedzy. W europejskim harmonogramie tworzenia infrastruktur badawczych nadano priorytetowy charakter utworzeniu nowej

¹⁹

www.jpi-culturalheritage.eu/ i www.heritageportal.eu

europejskiej infrastruktury badań cyfrowych z zakresu sztuki i nauk humanistycznych (DARIAH)²⁰.

Działania w obszarze badań i innowacji będą dotyczyły upowszechniania europejskiego dziedzictwa kulturowego, zmiany modeli kształtowania tożsamości, kontrowersyjnego pod niektórymi względami dziedzictwa związanego z wojnami europejskimi, europejskiej bazy intelektualnej i kulturalnej roli Europy na świecie oraz bogatych europejskich zbiorów archiwów, muzeów i bibliotek. Zostaną przy tym wykorzystane możliwości technologiczne, jakie przyniosła era cyfrowa. Ponadto działania z zakresu badań i innowacji będą dotyczyć strategii, metodologii i narzędzi potrzebnych do zapewnienia dynamicznego podejścia do dziedzictwa kulturowego w Europie i jego trwałości wobec zmiany klimatu oraz zagrożeń naturalnych i klęsk żywiołowych. Szczególny nacisk zostanie położony na technologie konwergencyjne oraz multidyscyplinarne badania i innowacje w zakresie metodologii, produktów i usług w sektorze dziedzictwa kulturowego²¹.

Zostaną również wdrożone europejskie ramy polityki i programy dotyczące badań i innowacji na potrzeby dziedzictwa kulturowego, oparte na wkładzie grupy ekspertów wysokiego szczebla analizujących kwestie innowacyjnych i trwałych inwestycji w obszarze dziedzictwa kulturowego, finansowania tego dziedzictwa i zarządzania nim. Inicjatywa ta będzie oparta na porozumieniu zainteresowanych stron, w szczególności przedstawicieli społeczeństwa i przedsiębiorców, oraz zapewni wsparcie polityczne na szczeblu UE i państw członkowskich.

Platforma społeczna dotycząca refleksyjnych społeczeństw również przyczyni się do nawiązania współpracy między naukowcami, zainteresowanymi stronami i decydentami, aby zapewnić wszechstronne rozwiązania kwestii politycznych. Platforma ta będzie wspierać Komisję w pracach nad innowacyjnym, ukierunkowanym na badania programem, dotyczącym między innymi dziedzictwa kulturowego i form wyrazu kulturowego w Europie²².

Łączenie naszego dziedzictwa kulturowego i udostępnianie go na masową skalę w erze cyfrowej

Digitalizacja dziedzictwa stanowi wkład w realizację Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata, ponieważ przyczynia się do ulepszenia publicznego dostępu do różnych form wyrazu kulturowego i językowego. Digitalizacja dziedzictwa kulturowego, udostępnienie go w internecie oraz wspieranie wykorzystywania jego potencjału gospodarczego również należą do działań, na których skupia się ta agenda. Digitalizacja przyczynia się do pomnożenia możliwości dostępu do dziedzictwa i zwiększenia zainteresowania odbiorców treści kulturowych, podczas gdy narzędzia cyfrowe, takie jak skanery 3D, mogą ułatwiać zachowanie i odnowę materialnych dóbr kultury.

Platforma kulturalna **Europeana** (www.europeana.eu) zapewnia obecnie dostęp do około 30 mln zasobów kulturowych ponad 2 500 organizacji: zasoby europejskich instytucji kulturalnych są teraz łatwiej dostępne w internecie i można je w szerszym stopniu ponownie wykorzystywać. Europeana ułatwia opracowywanie i wdrażanie standardów oraz tworzenie interoperacyjności w przedmiotowym obszarze oraz stanowi platformę, na której specjaliści ds. kultury dzielą się wiedzą z zakresu cyfryzacji. Platforma ta umożliwia Europejczykom

²⁰ ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/esfri-strategy_report_and_roadmap.pdf

²¹ Decyzja Rady 2013/743/UE ustanawiająca program szczegółowy wdrażający program „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020).

²² ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/2102-reflective-9-2014.html

zaangażowanie się w kwestie dotyczące ich dziedzictwa kulturowego oraz wniesienie wkładu w postaci własnych doświadczeń, np. związanych z ważnymi wydarzeniami historycznymi, takimi jak pierwsza wojna światowa.

Nadal konieczne jest jednak podjęcie następujących wyzwań: odpowiednie zarządzanie cyfrowymi treściami kulturowymi, ich przechowywanie i ochrona; konieczność wyjaśnienia kwestii dotyczących praw autorskich w internecie; oraz konieczność udostępnienia, zgodnie z otwartymi standardami, materiałów w formatach nadających się do przetwarzania maszynowego, o minimalnej rozdzielczości, interoperacyjności i bogatych metadanych.

Na szczęblu UE niektóre z tych wyzwań zostały podjęte w **dyrektywie 2003/98/WE w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego**, podczas gdy w **zaleceniu 2011/711/UE**²³ w sprawie digitalizacji i udostępniania w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych wezwano państwa członkowskie do promowania dostępności połączonych na poziomie europejskim baz danych zawierających informacje na temat praw (takich jak ARROW), a także do stworzenia ramowych warunków prawnych w celu wsparcia mechanizmów licencyjnych na potrzeby masowej digitalizacji i transgranicznej dostępności utworów o wyczerpanym nakładzie.²⁴

Realizacja szeregu projektów umożliwiła dostęp w internecie do rzadkich materiałów. W ramach **projektu Europeana Regia** zdigitalizowano ponad 1 000 rzadkich i cennych manuskryptów pochodzących z epoki Średniowiecza i Renesansu. Inne projekty, takie jak **Europeana Creative** i **Europeana Space**, dotyczą potencjału w zakresie kreatywnego ponownego wykorzystywania cyfrowych zasobów kulturowych.

UE uznała produkcje filmowe za istotny element dziedzictwa europejskiego. Dlatego też Parlament Europejski i Rada wezwały państwa członkowskie do systematycznego gromadzenia, zachowywania i odnawiania dziedzictwa filmowego oraz ułatwiania jego wykorzystywania do celów kulturalnych i edukacyjnych²⁵. Komisja monitoruje wdrażanie tych zaleceń²⁶ oraz ułatwia wymianę najlepszych praktyk w ramach grupy ekspertów ds. kina (podgrupy ds. dziedzictwa filmowego)²⁷. Dziedzictwu filmowemu został również poświęcony nowy komunikat Komisji pt. „Film europejski w dobie cyfrowej: łączenie różnorodności kulturowej z konkurencyjnością”²⁸.

Propagowanie współpracy, zwiększanie wiedzy, nagradzanie doskonałości oraz wspieranie inicjatyw przewodnich UE i kultywowania pamięci o historii Europy

W oparciu o rezultaty poprzedniego programu UE „Kultura” nowy program „**Kreatywna Europa**” będzie wspierać współpracę transgraniczną w celu upowszechniania modernizacji sektora dziedzictwa kulturowego. Przez wspieranie sieci i platform program przyczyni się również do poprawy zdolności społeczeństwa obywatelskiego w zakresie działań transnarodowych. Ponieważ poszerzenie grona odbiorców jest kluczowym zadaniem programu, sektor dziedzictwa będzie zachęcany do eksperymentowania z nowymi sposobami

²³ Dyrektywa 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego.

²⁴ Zalecenie Komisji 2011/711/UE z dnia 27 października 2011 r. w sprawie digitalizacji i udostępniania w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych.

²⁵ Zalecenie 2005/865/WE w sprawie dziedzictwa filmowego i konkurencyjności związanych z nim działań przemysłowych.

²⁶ Sprawozdania z 2008, 2010 i 2012 r. dostępne na stronie: ec.europa.eu/digital-agenda/en/protection-film-heritage

²⁷ ec.europa.eu/digital-agenda/en/cinema-expert-group-subgroup-film-heritage

²⁸ ec.europa.eu/culture/library/reports/com272_en.pdf

docierania do bardziej zróżnicowanych grup odbiorców, w tym do ludzi młodych i migrantów.

Mieszkańcy Europy powinni być lepiej informowani o bogactwie europejskiego dziedzictwa kulturowego i wysiłkach podejmowanych w celu jego ochrony. Jest to przede wszystkim obowiązkiem władz krajowych i lokalnych oraz sektora dziedzictwa; UE również wnosi swój wkład poprzez szereg inicjatyw ogólnoeuropejskich.

Co roku we wrześniu podczas **Europejskich Dni Dziedzictwa** organizowanych w 50 państwach europejskich ponad 20 mln osób korzysta z dostępu do tysięcy rzadko udostępnianych obiektów i uczestniczy w niepowtarzalnych wydarzeniach. Inicjatywa ta ma charakter lokalny i jest objęta wspólnym wsparciem Komisji Europejskiej i Rady Europy.

UE pomaga szerzyć wiedzę na temat dziedzictwa za pośrednictwem **nagrody Unii Europejskiej w dziedzinie dziedzictwa kulturowego / nagród „Europa Nostra”** przyznawanych za wybitne dokonania związane z dziedzictwem. Dotąd tymi prestiżowymi nagrodami wyróżniono 387 obiektów i projektów.

Inicjatywa „Europejskie Stolice Kultury” jest kolejną kulturalną inicjatywą przewodnią, która pokazuje, że inwestycje w dziedzictwo kulturowe mogą przynieść duże korzyści społeczne i gospodarcze. Oceny niektórych edycji tej inicjatywy pokazały zwrot wynoszący do 8 euro z każdego zainwestowanego euro. Tytuł „Europejska Stolica Kultury” może również przynieść miastom znaczne efekty w obszarze społecznym i gospodarczym, w szczególności wtedy, gdy inicjatywa ta stanowi integralną część długoterminowej strategii rozwoju w obszarze kultury i kreatywności (jak w przypadku miast Essen, Lille i Genui).

Szczególnym celem działań UE jest zachowanie pamięci o najważniejszych wydarzeniach w historii integracji europejskiej, a zwłaszcza o tragicznych wydarzeniach, takich jak te związane z wojnami światowymi, które wychodzą poza zakres historii poszczególnych państw europejskich. W ramach inicjatywy polegającej na przyznawaniu **znaku dziedzictwa europejskiego**, zainicjowanej na szczeblu międzyrządowym, podkreśla się wartość obiektów należących do dziedzictwa, które upamiętniają i symbolizują integrację, ideały i historię Europy. Obecnie jest to pełnoprawna inicjatywa UE. Pierwsze wyróżnienia przyznano w kwietniu 2014 r.

„Pamięć o przeszłości Europy” jest obszarem tematycznym programu **Europa dla Obywateli**, mającym zachęcać do refleksji na temat przyczyn reżimów totalitarnych we współczesnych dziejach Europy. Działania podejmowane w jego ramach dotyczą również innych decydujących momentów i kamieni milowych w niedawnej historii Europy. Inicjatywa ta ma służyć propagowaniu tolerancji, wzajemnego zrozumienia, dialogu międzykulturowego i pojednania jako środków umożliwiających wyjście poza wydarzenia z przeszłości i budowanie przyszłości.

2.2. Katalizator kreatywności i wzrostu gospodarczego: lepsze wykorzystanie potencjału gospodarczego dziedzictwa kulturowego UE

Wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w celu stymulowania rozwoju lokalnego i regionalnego

Europejska polityka spójności i polityka rozwoju obszarów wiejskich mogą przyczyniać się do propagowania i odnowy dziedzictwa kulturowego, wspierania sektora kultury i sektora kreatywnego oraz do finansowania szkoleń i podnoszenia kwalifikacji osób zawodowo związanych z kulturą.

Działania z zakresu zachowania i propagowania dziedzictwa kulturowego oraz zarządzania nim są obecnie objęte znacznym wsparciem europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. W latach 2007–2013 ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przyznano 3,2 mld euro na ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego, 2,2 mld euro na rozwój infrastruktury kulturalnej oraz 553 mln euro na usługi sektora kultury, co miało korzystny wpływ również na dziedzictwo kulturowe.

W latach 2014–2020 inwestycje ze środków europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w obszarze dziedzictwa nadal będą, pod pewnymi warunkami, kwalifikować się do finansowania w ramach finansowania bezpośredniego, jak również do finansowania w ramach inwestycji w rewitalizację miast, zrównoważony rozwój i wsparcie na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Inwestycje w kulturę i dziedzictwo, w których wykorzystywane są środki **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego**, powinny być częścią zintegrowanych i trwałych strategii rozwoju gospodarczego. Mogą one obejmować szeroką gamę działań w sektorze publicznym, niekomercyjnym i prywatnym (w szczególności MŚP), w ramach których dokonywane będą inwestycje służące bezpośrednio realizacji celów i priorytetów inwestycyjnych funduszu. Inwestycje w małą infrastrukturę kulturalną dokonywane w ramach strategii terytorialnej powinny przyczynić się zarówno do rozwoju potencjału endogennego, jak również do wsparcia włączenia społecznego i podniesienia jakości życia, w szczególności wśród społeczności zmarginalizowanych, poprawiając ich dostęp do usług kulturalnych i rekreacyjnych na terenach miejskich i wiejskich.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich będzie kontynuował wsparcie na rzecz zachowania i poprawy stanu dziedzictwa kulturowego wsi (w latach 2007–2013 przeznaczono na nie 1,2 mld euro), a **Europejski Fundusz Morski i Rybacki** będzie finansował projekty na rzecz rozwoju realizowane przez społeczności z myślą o propagowaniu dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich, w tym morskiego dziedzictwa kulturowego.

Ponadto w okresie programowania przypadającym na lata 2014–2020 projekty związane z rewitalizacją obszarów miejskich, w tym miejsc, gdzie znajdują się obiekty dziedzictwa kulturowego lub miejsc mających znaczenie dla kultury, nadal będą korzystać z mechanizmów inżynierii finansowanej (udzielanie pożyczek hipotecznych lub gwarancji). Trwają prace nad nowym instrumentem finansowym – techniczną platformą doradczą (FI-TAP) – który ma zastąpić inicjatywę JESSICA (wspólne europejskie wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w obszarach miejskich), opracowaną przez Komisję Europejską i Europejski Bank Inwestycyjny we współpracy z Bankiem Rozwoju Rady Europy.

Promowanie turystyki związanej z europejskim dziedzictwem kulturowym i przemysłowym

Komisja wspiera rozwój zrównoważonej i odpowiedzialnej turystyki wysokiej jakości, w tym produktów powiązanych z dziedzictwem kulturowym i przemysłowym. Oprócz wsparcia na rzecz programu Rady Europy dotyczącego szlaków kulturowych, UE przyznaje dotacje na tworzenie lub ulepszanie europejskich szlaków kulturowych przebiegających przez większą liczbę państw i łączących je dzięki wspólnej historii, podobnie jak projekt „Niebieski szlak UE” („EU sky route”), który ma na celu zapewnienie Europie miejsca na światowym szlaku turystycznym miejsc związanych z astronomią, lub projekt „Europejska droga do wyzwolenia, („Liberation Route Europe”) dotyczący wydarzeń z lat 1944–1945. Szlaki te często łączą mniej znane miejsca, przyczyniając się przez to do różnicowania oferty

turystycznej oraz zmniejszenia obciążenia związanego z ruchem turystycznym w innych miejscowościach.

Bogate europejskie podwodne dziedzictwo kulturowe – takie jak wraki statków i wykopaliska archeologiczne znajdujące się pod wodą w wyniku podwyższenia poziomów wód morskich – pozostaje w znacznej mierze ukryte i narażone na zagrożenia związane z coraz intensywniejszą działalnością ludzi na morzu, a jego potencjał gospodarczy nadal jest niewykorzystany. Komisja opracowała plany mające na celu udostępnienie map przedmiotowych miejsc, objęcie tych miejsc ochroną poprzez zapewnienie uwzględnienia ich w planach zagospodarowania przestrzennego oraz uwolnienie ich potencjału w zakresie przyciągania podmiotów przybrzeżnego przemysłu turystycznego, oferujących bardziej stabilne możliwości zatrudnienia²⁹.

Nadanie nowej roli tradycyjnym umiejętnościom i rozwijanie nowych

Jednym z głównym problemów sektora dziedzictwa kulturowego jest stopniowe zanikanie tradycyjnych umiejętności i rzemiosł. Przemiany demograficzne wpływają na pogorszenie tej sytuacji do tego stopnia, że niedługo może zabraknąć wykwalifikowanych pracowników. Odnotowuje się znaczne zapotrzebowanie na nowe umiejętności, takie jak umiejętności korzystania z technologii informacyjnych, których jednak często brakuje.

Istnieje potrzeba zwiększenia atrakcyjności zawodów związanych z dziedzictwem oraz stworzenia większych możliwości w zakresie ustawicznego szkolenia, korzystając na przykład ze wsparcia zapewnianego przez **Europejski Fundusz Społeczny**.

W oparciu o wyniki programu „Uczenie się przez całe życie”, w ramach **programu Erasmus+** zostaną zapewnione większe możliwości w zakresie mobilności edukacyjnej oraz podjęte zostaną działania, aby zaradzić niedoborom kwalifikacji cele te realizowane będą poprzez wspieranie transnarodowych partnerstw przedsiębiorstw, uczelni wyższych i instytucji zajmujących się kształceniem i szkoleniem zawodowym. Sojusze na rzecz wiedzy (dla uczelni wyższych) i sektorowe sojusze na rzecz umiejętności (dla instytucji zajmujących się kształceniem i szkoleniem zawodowym) mogą pomóc w opracowaniu i wdrożeniu programów nauczania, które odpowiadają na nowe potrzeby różnych sektorów i które lepiej łączą je z rynkiem pracy. Sektor dziedzictwa kulturowego ma wszelkie możliwości, by odnieść korzyści z tych inicjatyw.

Trwające prace nad opracowaniem w ramach europejskiej klasyfikacji umiejętności, kompetencji, kwalifikacji i zawodów profili zawodowych związanych z dziedzictwem kulturowym również przyczynią się do zwiększenia przejrzystości kwalifikacji i ułatwienia transgranicznej mobilności wykwalifikowanych pracowników.

2.3. Dziedzictwo kulturowe a stosunki zewnętrzne UE

Kultura jest istotnym elementem europejskiej dyplomacji publicznej: dzielimy nasze wartości kulturowe i programy finansowania z naszymi partnerami, budując w ten sposób podstawy ściślejszych stosunków między indywidualnymi osobami i organizacjami.

UE i państwa członkowskie są aktywne w strukturach wielostronnych forów i organizacji, zajmujących się polityką w obszarze dziedzictwa kulturowego, takich jak **Rada Europy** i

²⁹ Komunikat (COM(2014)254) w sprawie innowacji w niebieskiej gospodarce; wniosek (COM(2013)133) w sprawie planowania przestrzennego obszarów morskich.

UNESCO³⁰, i prowadzą dwustronne dialogi z państwami trzecimi i regionami, w których dziedzictwo kulturowe odgrywa ważną rolę³¹.

Polityka zewnętrzna UE odzwierciedla również rosnącą świadomość rodzajów ryzyka zagrażających dziedzictwu oraz korzyści wynikających z odpowiednio opracowanej i realizowanej polityki w zakresie dziedzictwa kulturowego dla wspierania zrównoważonego rozwoju, wzrostu gospodarczego sprzyjającego ograniczaniu ubóstwa i pokojowych stosunków.

Stwarza to dla UE okazję do podejmowania działań, których zakres wychodzi poza granice Unii. Rośnie światowe zapotrzebowanie na europejską wiedzę specjalistyczną dotyczącą dziedzictwa, a wiele państw członkowskich jest gotowe udostępnić swoje know-how, by chronić odpowiednie obiekty i pomóc krajom partnerskim w opracowywaniu zrównoważonych strategii na szczeblu lokalnym³².

Zwiększenie znaczenia materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zwalczanie nielegalnego handlu stanowią priorytety **współpracy między UE i Afryką**. Kwestie dotyczące dziedzictwa zostały również podjęte w ramach **dialogu Azja-Europa** i **dialogów politycznych**, które Komisja prowadzi z partnerami politycznymi, takimi jak Chiny, Indie, Brazylia i kraje będące partnerami w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa. W ciągu ostatnich trzech lat w regionie **Morza Śródziemnego** wysokość pomocy rozwojowej UE na rzecz sektora dziedzictwa przekroczyła 70 mln euro³³. W Europie Południowo-Wschodniej Rada Europy i Komisja Europejska wspólnie wdrożyły **proces lublański** oparty na założeniu, że programy dotyczące dziedzictwa przyczyniają się do zapewnienia stabilności i rozwoju demokratycznych, pokojowo nastawionych i wolnych społeczeństw obywatelskich³⁴. Zarządzanie dziedzictwem jest wśród priorytetów **inicjatywy kijowskiej**, w której uczestniczą kraje należące do Partnerstwa Wschodniego³⁵.

W ramach przyszłej polityki rozwoju UE, w świetle *Programu działań na rzecz zmian* z 2011 r., interwencje związane z dziedzictwem będą oceniane pod kątem zastosowanego podejścia do priorytetów z zakresu rozwoju, takich jak wzmocnienie pozycji społeczeństwa w lokalnych rządach, rozwiązywanie konfliktów i propagowanie praw człowieka.

3. DROGA DO OSIĄGNIĘCIA POSTĘPÓW: ZACIEŚNIENIE WSPÓŁPRACY POLITYCZNEJ NA WSZYSTKICH SZCZEBŁACH

Współpraca na szczeblu UE może wnieść i wnosi decydujący wkład w politykę i zarządzanie w obszarze dziedzictwa kulturowego na szczeblu krajowym i lokalnym, opierając się na art.

³⁰ Konwencja ramowa Rady Europy z 2011 r. w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (konwencja Faro) w innowacyjny sposób łączy wspólne dziedzictwo europejskie z prawami człowieka i podstawowymi wolnościami. Zawiera również definicję dziedzictwa, która okazała się bardzo istotna.

³¹ W deklaracji z Hangzhou, przyjętej przez UNESCO podczas międzynarodowego kongresu, który odbył się pod hasłem „Kultura: klucz do zrównoważonego rozwoju” (Culture: Key to Sustainable Development) w dniach 15-17 maja 2013 r., wzywa się do pełnego włączenia kultury do strategii na rzecz zrównoważonego rozwoju realizowanych na całym świecie, a także do zintensyfikowania strategii i programów krajowych, aby zapewnić ochronę i propagowanie dziedzictwa.

³² Na przykład współpraca w zwalczaniu nielegalnego handlu dobrami kultury i ochrona archiwów narodowych zostały wyraźnie wspomniane w ostatecznej wersji deklaracji przyjętej podczas czwartego szczytu UE-Afryka, który odbył się w dniach 2-3 kwietnia 2014 r.

³³ www.euromedheritage.net/

³⁴ ec.europa.eu/culture/documents/ce_precatalogue_ljubljana_e.pdf

³⁵ www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp

167 TFUE („podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego”) i ustanawiając wielopoziomowe ramy oparte na porozumieniu zainteresowanych stron.

Działania legislacyjne zostały już podjęte w obszarach należących do kompetencji UE. Przykład tych działań stanowi niedawna zmiana **dyrektywy 2014/52/UE w sprawie oceny wpływu wywieranego na środowisko**, w wyniku czego zastrzono obowiązek nałożony na państwa członkowskie dotyczący oceny wpływu wywieranego przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na dobra materialne i dziedzictwo kulturowe. Ponadto w kontekście programu dotyczącego unowocześnienia polityki w dziedzinie pomocy państwa, pomoc na wspieranie kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego została, jako nowa kategoria pomocy, włączona do nowego **ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń blokowych**³⁶. W rozporządzeniu tym znacznie rozszerzono możliwości państw członkowskich, jeżeli chodzi o przyznawanie „dobrej pomocy” na rzecz przedsiębiorstw bez uprzedniej kontroli Komisji, bez względu na to, czy chodzi o pomoc w formie inwestycji, czy o pomoc operacyjną.

Kolejny opracowany przez Radę **plan prac w dziedzinie kultury**, rozpoczynający się w 2015 r., zapewnia możliwość zintensyfikowania współpracy między państwami członkowskimi w ramach **otwartej metody koordynacji (OMK)**. Ministrowie państw UE odpowiedzialni za kulturę uzgodnili niedawno, że dziedzictwo kulturowe powinno stanowić obszar priorytetowy podczas przyszłych prac w ramach OMK³⁷. Ważne kwestie w tym zakresie obejmują ulepszoną podstawę faktograficzną dla polityki, innowacje w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym oraz optymalne sposoby wykorzystywania funduszy strukturalnych i innych programów UE. Kwestie związane z dziedzictwem kulturowym będą stanowiły również punkt **zorganizowanego dialogu Komisji ze społeczeństwem obywatelskim**.

Aby zapewnić wymianę informacji z państwami członkowskimi i społeczeństwem obywatelskim oraz w celu zacieśnienia interakcji między politykami krajowymi i europejskimi, Komisja pracuje nad ulepszeniem dostępu do informacji na temat wsparcia, jakiego polityki i programy UE udzielają na rzecz sektora dziedzictwa kulturowego. W tym celu zostanie sporządzony szczegółowy **wykaz działań** różnych służb Komisji, który zostanie opublikowany na stronie internetowej równoległe z niniejszym komunikatem i który będzie regularnie sprawdzany i aktualizowany³⁸.

W ramach programu „Kreatywna Europa” planuje się realizację projektu pilotażowego mającego na celu propagowanie **partnerskiego uczenia się wśród miast i regionów**, aby zapewnić wkład w upowszechnianie dobrych praktyk w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, w tym dobrych praktyk związanych z dziedzictwem kulturowym. We współpracy z Radą Europy Komisja będzie również wspierać na terytorium Unii rozwój lokalny związany z dziedzictwem w tym celu określi nowe modele **zarządzania opartego na porozumieniu zainteresowanych stron** oraz przeprowadzi bezpośrednie działania próbne w terenie.

Wreszcie, dziedzictwo kulturowe stanowiło ważny temat odbywającego się co dwa lata **Europejskiego Forum Kultury** i pozostanie nim również podczas jego przyszłych edycji.

³⁶ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu.

³⁷ Konkluzje Rady z dnia 21 maja 2014 r. dotyczące dziedzictwa kulturowego jako strategicznego zasobu zrównoważonej Europy.

³⁸ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

4. WNIOSKI

Komisja analizuje potencjalne działania UE, mające na celu zwiększenie swoistej wartości dziedzictwa kulturowego oraz jego potencjału gospodarczego i społecznego. Doświadczenia europejskie pokazują, że możliwe jest przejście od postawy charakteryzującej się wyrażaniem podziwu dla wyjątkowości własnego dziedzictwa kulturowego do postawy charakteryzującej się zainteresowaniem dziedzictwem kulturowym innych i poszanowaniem dla niego.

Obecnie Komisja wzywa wszystkie zainteresowane strony do wspólnego przeanalizowania możliwych sposobów lepszej koordynacji polityk publicznych na wszystkich szczeblach, w tym na szczeblu UE, aby zapewnić długotrwałą i stabilną wartość europejskiego dziedzictwa kulturowego oraz stworzyć bardziej zintegrowane podejście do jego ochrony i uwypatnienia jego wartości.